

DOI: 10.7596/taksad.v6i6.1221

Citation: Kanak, M., Bilbay, A., & Balta, D. (2017). Ergenlerin Akrana Bağlanma Stilllerinin Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkisinin İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 492-503. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1221

Ergenlerin Akrana Bağlanma Stilllerinin Umutsuzluk Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi

Examining the Correlation of the Peer-Attachment Styles with Hopelessness Levels in Adolescents

Mehmet Kanak¹, Asuman Bilbay², Dursun Balta³

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the correlation between the peer attachment styles and hopelessness levels in adolescents. The research was a descriptive study based on correlational survey model. The population of the study consisted of a total of 213 students studying in the 6th, 7th, and 8th grades of Erzincan Otlukbeli Fatih Secondary School, and the 9th, 10th, 11th, and 12th grades of Otlukbeli Multi-program Anatolian High School. The data were collected by using the "Beck Hopelessness Scale" (BHS) developed by Beck, Lester and Trexler (1974) to determine the hopelessness levels of the students, and the "Adolescent Friendship Scale" (AFS) developed by Wilkinson (2008) and adapted into Turkish by Ercan (2015) in order to determine the peer attachment styles of adolescents.

As a result of the analyses carried out in order to determine the hopelessness levels of the participants based on gender and level of teaching, it was observed that there was no significant difference on hopelessness levels in terms of gender ($p>.05$); on the other hand, the hopelessness scores of high school students were higher compared to secondary school students in terms of level of teaching ($p<.05$).

The peer attachment styles of the participants in terms of gender and level of teaching were determined by using t test. As a result of these analyses, it was observed that there was no significant difference in the subscales of attachment styles in terms of gender (secure, avoidant, anxious/ambivalent) ($p>.05$), there was a significant difference between the mean scores obtained by the secondary school students from Secure Attachment and Avoidant Attachment subscales of the Adolescent Friendship Scale in terms of level of teaching ($p<.05$); and there was no significant difference between their mean scores of Anxious/ambivalent Attachment subscale ($p>.05$).

Pearson Product-Moment Correlation test was used for examining the correlation between peer attachment styles and hopelessness levels of the participants. As a result of the analysis, it was observed that while there was a negative significant correlation between total score of hopelessness level and the secure attachment subscale ($p<.05$), there was no significant correlation between total score of hopelessness level and avoidant and anxious/ambivalent attachment subscales of the participants ($p>.05$).

As a result of the study, recommendations were offered to the researchers and the staff members working in the field in accordance with the results obtained.

Keywords: Attachment, Attachment styles, Hopelessness.

¹Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Turkey. E-mail: mkanak@cumhuriyet.edu.tr

²Miilli Eğitim Bakanlığı, Sivas, Turkey. E-mail: asubilbay@hotmail.com

³Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. E-mail: dursunpdr@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; ergenlerin arkadaşına bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelemesidir. Araştırma ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu, Erzincan Otlukbeli Fatih Ortaokulu'nda öğrenim gören 6., 7., 8. sınıf ve Otlukbeli Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. sınıf olmak üzere toplamda 213 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler; öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini belirlemek için Beck, Lester ve Trexler (1974) tarafından geliştirilen "Beck Umutsuzluk Ölçeği" (BUÖ) ve ergenlerin arkadaşına bağlanma stillerini belirlemek için Wilkinson (2008) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlama çalışması Ercan (2015) tarafından yapılan "Ergenler İçin Arkadaşına Bağlanma Ölçeği" (EİABÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Katılımcıların cinsiyetine ve öğretim kademesine göre umutsuzluk düzeylerini belirlemek için yapılan analizler sonucunda cinsiyete göre umutsuzluk düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı ($p>.05$), ancak öğretim kademesine göre lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine göre umutsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu ($p<.05$) görülmüştür.

Katılımcıların cinsiyeti ve öğretim kademesine göre arkadaşına bağlanma stillerini belirlemek için t testi kullanılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda, cinsiyete göre bağlanma stilleri alt boyutlarında (güvenli, kaçınan, kaygılı/kararsız) anlamlı farklılık olmadığı ($p>.05$), öğretim kademesine göre ise ortaokul öğrencilerinin Ergenler İçin Arkadaşına Bağlanma Ölçeği Güvenli Bağlanma alt boyutu ve Kaçınan Bağlanma alt boyutlarında aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ($p<.05$) görülürken; Kaygılı/Kararsız Bağlanma alt boyutundan aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ($p>.05$) görülmektedir.

Katılımcıların arkadaşına bağlanma stilleri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Momentler Çarpımı testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda umutsuzluk düzeyi toplam puanı ile güvenli bağlanma alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken ($p<.05$); katılımcıların umutsuzluk düzeyi toplam puanları ile kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Araştırmanın sonucunda, elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara ve alanda çalışan meslek elemanlarına öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Bağlanma stilleri, Umutsuzluk.

GİRİŞ

Erikson'a göre duygusal bakımdan sağlıklı olan bebek ve çocuklar, bakımlarını üstlenen ve temel ihtiyaçlarını karşılayan kişilerin şefkatli ve duyarlı olduklarını görmeye başlarlar. Önce onlara bakım veren kişilerle daha sonra da başkalarıyla güvene dayalı ilişkiler kurarlar. Duygusal bakımdan sağlıklı bir bebek genelde yaşadığı dünyaya ve çevresindeki insanlara karşı güven duyacaktır. Bu dönemde güvensizlik yaşayan bebekler ileride başka insanlarla ilişki kurma konusunda engellerle karşılaşabilir ve yeni durum veya insanlara karşı tedirginlik yaşayabilir (Trawick Smith, 2013).

Bebeklik döneminden itibaren başkaları ile duygusal bağ kurmak, bağlanma olarak adlandırılır. Bebeklerle ilgili klasik çalışmalarında John Bowlby (1969) bağlanmayı, bebekler ve ailelerinin (ya da diğer bakım verenlerin) birbirleriyle duygusal bağ kurmalarını sağlayan iki yönlü süreç olarak tanımlamıştır. Bebekler; yetişkinlerin dikkatini çeken, şefkat ve ilgi duyma gibi güçlü duygularını ortaya çıkaran sosyal davranışlar (gülümseme, göz teması kurma, gııldama) sergiler. Yetişkinler bu davranışlara içtenlikle ve onlarla sosyal temas kurarak karşılık verirler. Böylece bebekler ve onların hayatlarındaki önemli kişiler, birbirleri ile

bağlanırlar (Trawick Smith, 2013). Yani bebeklik döneminden itibaren başlayan bağlanma, duygusal bağın bir alt türüdür ve güven duygusu ile yakından ilişkilidir (Bee ve Boyd, 2009; Trawick Smith, 2013).

Ainsworth vd (1978) tarafından yapılan "Yabancı Ortam" araştırması anne ve bir yaşındaki bebeğin bir araştırmacı ile oyun odasında bulunduğu yirmi dakikalık oturumdan oluşur. Bebek önce yalnızca annesiyle daha sonra da annesiyle birlikte bir yabancı ile vakit geçirir. Daha sonra annenin odayı üç dakika boyunca terk etmesi bebeği araştırmacı ile bırakması ve geri dönmesi istenir. Bütün prosedür, özellikle bebeğin ayrılma ve yeniden birleşmeye verdiği yanıt üzerine odaklanarak videoya kaydedilir ve değerlendirilir. Amaç ayrılık kaygısıyla baş etmede bireysel farklılıkları ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma sonucunda başlangıçta üç ve daha sonra dört ana yanıt şekli belirlenmiştir. Bunlara güvenli bağlanma, güvensiz kaçınan bağlanma, güvensiz kararsız bağlanma ve güvensiz dağınık bağlanmadır. Güvenli bağlanmada bebekler, anneden ayrıldıklarında genellikle sıkıntı yaşarlar. Yeniden birleştiklerinde ebeveynlerini selamlarlar, rahatlarlar ve sonra heyecanlı ya da mutlu bir şekilde oyunlarına dönerler. Güvensiz kaçınan bebekler, ayrılma konusunda sıkıntı belirtileri göstermezler ve annelerini yeniden birleşimde görmezden gelebilirler, annelerine karşı dikkatli olmaya devam ederler ve bu durum onların oynamalarını engeller. Güvensiz-kararsız (güvensiz dirençli) davranış sergileyen bebekler ayrılma durumunda oldukça sıkıntı duyarlar ve yeniden birleşimde kolayca sakinleşemezler. Bir yandan temas kurmak isterken diğer taraftan annelerini tekmeleyerek, direnerek oyun oynamaktan uzaklaşırlar. Öfke ile anneye yapışmak arasında kararsızlıkları devam ederler ve bu durum bebeklerin keşif oyunlarını engeller. Güvensiz dağınık bağlanma diğer bağlanma türlerinden daha sonra tanımlanmıştır. Bu bağlanma türünü sergileyen bebekler ebeveynleri ile yeniden birleştiklerinde 'donma' veya stereotipik hareketler de dâhil olmak üzere çeşitli karışık davranışlar sergilerler (Holmes, 1993; Bee ve Boyd, 2009).

Bowlby ve Ainsworth tarafından yapılan bebeklik ve çocukluk dönemini içeren çalışmalar günümüzde ergenlerin bağlanması üzerine uyarlanmaya başlanmıştır. Bağlanma ergenlerin ego kimliklerinin gelişimi ve farklı durumlardaki sosyal duygusal gelişimlerini ayarlayabilmeleri için özellikle önemlidir (Rice, 1990). Ainsworth (1989), ebeveyn ve bebek arasındaki ilişkiyle şekil alan bağlanmanın sonraki yıllarda farklı figürlerin ikame edilerek yaşam döngüsü boyunca devam edeceğini ifade etmektedir.

Pek çok çocuk için akranları arasında popüler olmak güçlü güdüleyici bir faktördür. Fakat ergenliğin ilk dönemlerinden itibaren ergenler küçük çocuklara göre daha az miktarda arkadaş edinmeyi tercih ederler ve bu arkadaşlıkları daha yoğun ve daha samimidir. Sullivan (1953) sosyal ihtiyaçların karşılanmasında arkadaşların ergenlikte gitgide daha fazla önem kazandığını söylemiştir. Sullivan, ilk ergenlikte yakın ilişki ihtiyacının yoğunlaştığını, bu gençlerin yakın arkadaş arayışı içinde olduğunu öne sürmüştür. Ergenler böyle yakın arkadaşlıklar kuramazlarsa yalnızlık yaşar ve kendilerini değersiz hissederler (Santrock, 2014).

Çocukların yakın ilişkilerinin niteliği ve karakteri, gelişimi etkileyen sayısız faktörü birbirine bağlayan merkezi bir kavram olarak kanıtlanmaktadır. İlişkiler, çocukların kişisel ve sosyal dünyalarını birbirine bağlayan önemli deneyimler sağlar. Zihinlerin şekillendiği, kişilik ve davranışların geliştiği, sosyal yeterliliğin başladığı bu iki dünya arasında dinamik bir etkileşim vardır. O halde bağlanma teorisi bir kişilik gelişimi teorisidir. Bağlanma teorisi bebekler ve onlara bakım verenler, büyümekte olan çocuk ve onun ebeveynleri, sosyal çevresi ile ve diğer insanlar arasındaki etkileşimde büyük ilgi gören bir teoridir. Bu etkileşimlerin karakterinin, çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği üzerinde derin bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Howe, Brandon, Hinings and Schofield, 1999). Armsden ve Greenberg (1987)'e göre de, hem ebeveynler hem de akranlarla algılanan bağlanmanın kalitesi ile psikolojik iyi olma hali ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişki vardır.

İnsanların başkasına duyduğu güven, umudun gelişmesi açısından önem arz eder. Umut ile umutsuzluk birbirine zıt beklentileri ifade eder. Umut, hedefe giden yolda kurgulanmış planın başarılı olacağını var sayarken; umutsuzluk başarısız olunacağını kabul etmektedir (Seber ve Dilbaz, 1993).

Umutsuzluk; özellikle ergenlik dönemindeki çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Beck ve arkadaşlarına (1975) göre umutsuzluk gelecek hakkında olumsuz beklentilerden oluşan bir set olarak tanımlanmıştır (Akt; Durak ve Palabıyıköğlü, 1994). Umutsuzluk aynı zamanda depresyonun temel belirtilerindendir.

Ergenlik dönemi ile birlikte gerçekleşen değişimler ve beklentilerin sonucu olarak, ergen karışık duygular içerisinde geleceğe dair karamsar ve kendini çaresiz hisseder. Bu süreçte benlik saygısına ilişkin dalgalanmalar yaşar, ama ergenin umutsuzluğu çok yoğun ve uzun yaşaması sağlıksızdır ve beklenen bir durum değildir (Steinberg, 2013).

Ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri, onların sosyal ve duygusal gelişimlerinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Ergenlik döneminde olumlu arkadaş ilişkileri geliştiremeyen bireylerin gelecek tasarımlarında zaman zaman karamsarlık söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacını ergenlerin arkadaşla bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelemesi oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Ergenlerin arkadaşla bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan araştırma, ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır.

Tarama modellerinde, var olan bir durumun var olduğu şekli ile betimlenmesi amaçlanır. Bu çalışmada ortaokul ve lise öğrencilerinin arkadaşla bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri cinsiyet ve öğretim basamağına göre karşılaştırılarak incelenmiştir. Böylece ortaokul ve lise öğrencilerinin arkadaşla bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri demografik faktörlere de dayalı olarak ele alınmış ve var olan biçimi ile betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Erzincan Otlukbeli Fatih Ortaokulu'nda öğrenim gören 6., 7., 8. sınıf ve Otlukbeli Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. sınıf olmak üzere toplamda 213 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Beck Umutsuzluk Ölçeği

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini belirlemek için Beck, Lester ve Trexler (1974) tarafından geliştirilen "Beck Umutsuzluk Ölçeği" (BUÖ) kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetini, akademik başarısını, ailelerinin gelir düzeyini, annenin ve babanın eğitim düzeyini belirlemeye yönelik sorular da ölçeğe dâhil edilmiştir.

BUÖ; Toplam 20 önermeden oluşan ölçme aracı 11 doğru, 9 yanlış maddeyi içerir.. Anahtara uyumlu her cevap 1, uyumsuz her cevap 0 puan olarak değerlendirilmektedir. Elde edilen aritmetik toplam "Umutsuzluk puanı" olarak kabul edilmiştir. Ölçme aracından minimum 0 maksimum 20 puan alınabilir.. 1., 6., 13., 15., 19., önermeler gelecek ile ilgili duyguları, 2., 3., 9., 11., 12., 16., 17., 20., önermeler motivasyon kaybını, 4., 7., 8., 14., 18., önermelerde gelecek ile ilgili beklentileri ifade etmektedir. Duygusal, motivasyonel ve bilişsel önermelerden oluşan Umutsuzluk Ölçeğinin tümü için Cronbach alfa katsayısı 0.86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin puan değişkenliğine ilişkin analizler, test-tekrar test yöntemi ile yapılmış ve Pearson Momentler çarpımı korelasyonu ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.737, ileri

derecede anlamlı ($p<0.001$) olarak bulunmuştur. Ölçeğinin, yapı ve uyum geçerliliğinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993).

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği

Araştırmada Wilkinson (2008) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlama çalışması Ercan (2015) tarafından yapılan "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği" (EİABÖ) kullanılmıştır. Beşli likert tipi ölçekte 30 madde yer almaktadır. Ölçek güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma alt ölçeklerinden oluşmakta ve bireylerin bu alt boyutların her birindeki yeri hakkında bilgi vermektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenli bağlanma alt ölçeğinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .85, kaygılı bağlanma alt ölçeğinin .78, kaçınan bağlanma alt ölçeğinin .75 olarak bulunmuştur ve ölçeğin toplamda Cronbach Alpha değeri .88 olarak tespit edilmiştir (Ercan,2015).Doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçüt geçerliliği analizlerinde Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanları ile ilişki Ölçekleri Anketi puanları arasında beklenen yönde korelasyonlar olduğu bulunmuştur (Ercan, 2015).

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler, SPSS 17.0 paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden alınan toplam puan, 1.-3.-5.-6.-8.-10.-13.-15.-19. maddeler ters kodlanarak elde edilmiştir. Katılımcılara ilişkin toplam puanlar, frekans ve yüzdelik değerler tespit edilerek verilmiştir. Puanların normal dağılım durumlarına; çarpıklık ve basıklık katsayıları, normallik testleri ile histogramlar incelenerek bakılmıştır. Araştırmanın alt amaçlarından umutsuzluk düzeyi-arkadaşa bağlanma stilleri ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için ilişkisiz Örneklemeler için t- Testi, uygulanmıştır. Araştırmada umutsuzluk düzeyi ile arkadaşına bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla da Pearson Momentler Çarpımı Tekniğine başvurulmuştur.

BULGULAR

Ergenlerin arkadaşına bağlanma stilleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelemesinin amaçlandığı bu çalışmanın bulguları tablolar halinde sunulmuştur.

Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Tablo 1. Katılımcıların Değişkenlere Göre Frekans ve Yüzdeleri

Değişken	F	%
Cinsiyet		
Kız	102	47.9
Erkek	111	52.1
Sınıf Düzeyi		
6. sınıf	30	14.1
7. sınıf	39	16.0
8. sınıf	49	23.0
9. sınıf	20	9.4

10. sınıf	27	12.7
11. sınıf	32	15.0
12. sınıf	21	9.9
Öğretim Kademesi		
Ortaokul	116	54.5
Lise	97	45.5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden 102'si (% 47.9) kız, 113'ü (% 52.1) erkektir. Araştırmaya katılan bu öğrencilerin 30'unun (% 14.1) 6. sınıfta, 39'unun (% 16) 7. sınıfta, 49'unun (% 23.0) 8. sınıfta, 20'sinin (% 9.4) 9. sınıfta, 27'sinin (% 12.7) 10. sınıfta, 32'sinin (%15.0) 11. sınıfta ve 21'inin (% 9.9) 12. sınıfta öğrenim gördüğü belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların öğretim kademesine göre dağılımına bakıldığında öğrencilerin 116'sının (% 54.5) ortaokulda, 97' sinin (45.5) lisede öğrenim gördüğü belirlenmiştir.

Katılımcıların Cinsiyete Göre Umutsuzluk Düzeyleri

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Umutsuzluk Düzeyleri Puanları

Ölçekten Alınan Puanlar						
	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Kız	104	6.51	3.29	199	.519	.604
Erkek	97	6.75	3.09			

Tablo 2'de umutsuzluk puan ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde kız öğrencilerin umutsuz düzeyleri [t(199)=,519, p>,05] ile erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri [t(199)=,152, p>,05] arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Katılımcıların Öğretim Kademesine Göre Umutsuzluk Düzeyleri Puanları

Tablo 3. Katılımcıların Öğretim Kademesine Göre Umutsuzluk Düzeyleri Puanları

Ölçekten Alınan Puanlar						
	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Ortaokul	110	5.80	3.61	199	4.25	.000
Lise	91	7.64	2.22			

Tablo 3’de umutsuzluk puan ortalamaları öğretim kademesine göre incelendiğinde ortaokul öğrencilerin umutsuz puanları [t(199)=4.25 p<,05] ile lise öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri [t(199)=4.25 p<,05] arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri toplam puan ortalamaları (7.64 ± 2.22), ortaokul öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri toplam puan ortalamalarından (5.80 ± 3.61) daha yüksektir.

Katılımcıların Cinsiyete Göre Arkadaşa Bağlanma Stilleri.

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyete Göre Arkadaşa Bağlanma Stillерinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonucu

Alt Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Güvenli	Erkek	111	30,30	11,84	211	-,855	,394
	Kız	102	31,65	11,15			
Kaçınan	Erkek	111	15,27	4,45	211	,867	,387
	Kız	102	14,61	4,88			
Kaygılı/ Kararsız	Erkek	111	17,54	3,56	211	-,151	,880
	Kız	102	17,61	3,86			

Katılımcıların cinsiyetlerine göre Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Güvenli Bağlanma alt boyutu [t(211)=-0,855 p>,05], Kaçınan Bağlanma alt boyutu [t(211)=-,867,p>,05], ve Kaygılı/Kararsız Bağlanma alt boyutundan [t(211)=-0,151,p>,05] aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Katılımcıların Öğretim Kademesine Göre Arkadaşa Bağlanma Stilleri

Tablo 5. Katılımcıların Öğretim Kademesine Göre Arkadaşa Bağlanma Stillерinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonucu

Alt Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Güvenli	Ortaokul	116	37,17	9,96	211	-10,67	,000
	Lise	97	23,51	8,70			
Kaçınan	Ortaokul	116	16,59	4,75	211	-5,85	,000
	Lise	97	13,10	3,94			
Kaygılı/ Kararsız	Ortaokul	116	17,16	3,50	211	1,791	,075
	Lise	97	18,07	3,83			

Katılımcıların öğretim kademesine göre Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Güvenli Bağlanma [$t(211)=-10,67$ $p>,05$] ve Kaçınan Bağlanma [$t(211)=-5,85$ $p>,05$], alt boyutlarında alınan puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülürken; Kaygılı/Kararsız Bağlanma alt boyutundan [$t(211)=1,791$, $p>,05$] aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Güvenli Bağlanma alt boyutunda ortaokul öğrencilerinin toplam puan ortalamalarının ($37,17 \pm 9,96$), lise öğrencilerinin toplam puan ortalamalarından ($23,51 \pm 8,70$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Kaçınan Bağlanma alt boyutunda ise yine ortaokul öğrencilerinin toplam puan ortalamalarının ($16,59 \pm 4,75$), lise öğrencilerinin toplam puan ortalamalarından ($13,10 \pm 3,94$) daha yüksek olduğu görülmektedir

Katılımcıların Arkadaşa Bağlanma Stilleri ile Umutsuzluk Düzeyleri Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 6. Katılımcıların Arkadaşa Bağlanma Stilleri İle Umutsuzluk Düzeyleri Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Pearson Momentler Çarpımı Testi Sonucu

<i>Alt Boyutlar</i> <i>Değişken</i>	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/Kararsız Bağlanma
Umutsuzluk Düzeyi	-,409*	,081	,110

$P < .05$ düzeyinde anlamlı ilişki

Yapılan analiz sonucunda umutsuzluk düzeyi toplam puanları ile Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde umutsuzluk düzeyi toplam puanı ile güvenli bağlanma alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken ($p < .05$); katılımcıların umutsuzluk düzeyi toplam puanları ile kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bir başka deyişle öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arttıkça arkadaşına güvenli bağlanma puanları azalmaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelendiğinde ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan (maksimum 20) dikkate alındığında, ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ortalamalarının ($\bar{X} = 6,63$) düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucu kız öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin erkek öğrencilerden daha fazla olduğu ancak bu farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ile ilgili olarak ergenlik döneminde umutsuzluk üzerinde cinsiyet değişkeninin doğrudan etkili faktör olmadığı söylenebilir. Bu dönemde cinsiyetten ziyade; aile yapısı, sosyal çevre ve okul yaşantısına ilişkin değişkenler umut düzeylerini daha fazla etkileyen faktörler arasında yer alabilir. Bu araştırmanın bulgusuna benzer şekilde Yılmaz (2015) ve Tüfekçiyaşar'ın (2014) yaptıkları çalışma sonucunda umutsuzluk ölçeği puanının bireylerin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Otrar, Ekşi, Dilmaç ve Şirin (2002) yaptıkları çalışma sonucunda kadınların, erkeklere oranla daha yüksek düzeyde depresyon ve anksiyete bozukluğu yaşadıklarını ortaya koymuştur. Steinberg (2013) kızların depresyonun bilişsel belirtilerinden olan karamsarlık ve umutsuzluktan daha fazla zarar gördüklerini ifade etmiştir. Bunun sebebi olarak da;

kızlara yüklenen toplumsal rollerin etkisini, stresli durumlarda erkeklerin dışa yönelim sorunlarının kızlarda ise içe yönelim sorunlarının görülmesini ve kızların kişiler arası ilişkilerde daha duyarlı olmalarını göstermiştir. Ancak literatürde erkeklerin umutsuzluk düzeylerinin kızlarınkine oranla daha yüksek olduğu araştırmalar da bulunmaktadır. Ceyhan'ın (2004) çalışmasında erkek öğretmen adaylarının kızlara göre daha yüksek umutsuzluk düzeyine sahip olduklarını belirlemiş ve bunun sebebi olarak erkeklerin sahip oldukları geleneksel roller ve bu rol gereği ailenin geçimini sağlama zorunluluğunun bulunması dolayısıyla geleceğe yönelik olumsuz beklentilere sahip olmaları gösterilmiştir. Özmen, Coşman ve Kökcü (2016) meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerini ortaya koymayı amaçladıkları araştırmalarında; erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin, kız öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Erdoğan'ın (2012) ve Dinçer (2013) çalışmalarında erkeklerin umutsuzluk ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar kızlara göre daha yüksektir. Baş'ın (2010) çalışmasında cinsiyete göre genel umutsuzluk ve umutsuzluk alt ölçek puanlarına bakıldığında ise yine erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarına göre genel umutsuzluk ve alt ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Özmen ve ark. (2008) 14-19 yaş arası lise öğrencilerinde umutsuzluk düzeyinin belirlenmesi ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenleri araştırdıkları çalışmada, erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre umutsuzluk ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları bulgusuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri öğretim kademesi değişkenine göre incelendiğinde; lise öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin, ortaokul öğrencilerine göre anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinin geleceğe yönelik akademik, mesleki, karşı cinse yönelik kaygıları ve içerisinde buldukları yaş döneminin sosyal duygusal özellikleri bu bulgunun elde edilmesinde etkili olabilir. Literatürde ortaokul ve lise değişkenleri dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalı bir araştırmaya rastlanmasa da, Baş (2010) yaptığı araştırmada farklı sınıflarda okuyan üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz'da (2015) çalışmasında umutsuzluk ölçeğinden alınan puanların eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık yaratmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Tüfekçiyaşar (2014) lise 10. ve 11. sınıf öğrencilerinde kaygı, umutsuzluk ve benlik imgesi düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla yaptığı çalışmada farklı yaşlardaki öğrencilerin umutsuzluk puanı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin arkadaşına bağlanma stilleri puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; kız öğrencilerin arkadaşına bağlanma puanlarının erkek öğrencilerden fazla olduğu görülmekle birlikte iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Şencan'ın (2015), çalışmasında benzer şekilde cinsiyet, bağlanma örüntülerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Ancak alan yazında bağlanma stillerinin, cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı çalışmalar da bulunmaktadır. Bayraktar, Sayıl ve Kumru'nun (2009) çalışmalarının sonucunda ebeveyn ve akrana bağlanmada kız ergenlerde ilişkili bulunmazken erkek ergenlerde ve üniversiteli gençlerde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bartholomew ve Horowitz (1991), ve Doğan, Karaman, Çoban, Çok (2012) çalışmalarının sonucunda cinsiyet değişkenine göre bağlanma stillerinin farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bağlanma stilleri ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki bakımından alan yazında farklı bulgulara ulaşılmasının nedeni çalışma gruplarının farklılığından kaynaklanabilir.

Arkadaşına bağlanma stilleri öğretim kademesi değişkenine göre incelendiğinde ise güvenli bağlanma alt boyutunda ortaokul öğrencilerinin aldıkları puanlar lise öğrencilerinin aldıkları puanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ortaokul öğrencilerinde güvenli bağlanma stili puanlarının lise düzeyine oranla daha yüksek çıkmasının; arkadaş ilişkilerinin daha etkinlik temelli ve derinleşmeyen düzeyde olduğundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Öğrencilerin arkadaşına bağlanma düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda arkadaşına güvenli bağlanma alt boyutuyla umutsuzluk düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir

ilişki ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu ergenlik döneminde sağlıklı arkadaş ilişkileri kuramayan öğrencilerin gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerinin de buna bağlı olarak olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir. Özellikle ergenlik döneminde arkadaşla güvenli bağlanma, özerkleşme ve yetişkin olma sürecinde ergeni farklı biçimlerde besleyerek onun olumlu benlik gelişimine ve kendine verdiği değere hizmet eden önemli bileşenler olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle; olumlu arkadaş ilişkileri ergenlerin iyi oluş ve kişilik gelişimlerini, dolayısıyla umut düzeylerini destekleyecek önemli etkenlerden biri olarak ele alınabilir. Yılmaz'ın (2015) yaptığı araştırma sonucunda, evlilik uyumu yüksek ve düşük olan denekler arasında bağlanma tarzları değişkeni ve umutsuzluk düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Kaygılı ve kaçınmalı bağlanma stiline sahip bireylerin umutsuzluk düzeyleri de yüksek bulunmuştur. Erdem'in (2015) araştırmasında çalışma ve kontrol gruplarında yer alan bireylerde korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma stili daha fazladır, genel umutsuzluk seviyeleri daha düşüktür çalışma grubunda yer alan bireylerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça gelecekle ilgili duygu ve beklentileri de daha olumlu olmaktadır. Bu durum korkulu ve saplantılı bağlanma ile gelecekle ilgili duygu ve beklentiler için de geçerlidir.

Öneriler

Araştırmada arkadaşla güvenli bağlanma ile umutsuzluk düzeyi arasında anlamlı bir biçimde negatif yönde bulunan ilişki göz önünde bulundurulduğunda, ergenlerin arkadaş ilişkilerinin onların kişisel ve sosyal gelişimlerine ve benlik algılarına olan etkisi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle ergenlik döneminde arkadaş ilişkilerinin farklı değişkenler üzerinden incelenerek araştırılması alan yazın açısından önem arz etmektedir. Ayrıca okullarda rehber öğretmenlerin ergen gruplarla arkadaş ilişkileri üzerine gerçekleştireceği önleyici, müdahale edici ve iyileştirici rehberlik faaliyetlerinin öğrencilerin bu dönemdeki kimlik gelişimine faydalı olacağı düşünülmektedir.

Özellikle ortaokul 8. ve 12. Sınıf öğrencilerinin sınav sürecinde olmalarından kaynaklanan nedenlerle umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olacağı göz önünde bulundurularak bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri üzerine yürütülecek çalışmalara ve çözüm önerilerine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca yine umutsuzluk düzeyi ve akrana bağlanma stilleri üzerinde yapılacak araştırmalarda anne- baba eğitim durumu, sosyo- ekonomik ve sosyo-kültürel gibi değişkenler eşliğinde incelenmesinin elde edilecek sonuçların nedenlerini ortaya koymak açısından daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir.

Ergen grupları üzerinde yürütülecek çalışmalarda özellikle akrana bağlanma ile ilgili yürütülecek çalışmalarda boylamsal modellerin kullanımının da ergenlikte arkadaş ilişkilerinin yapısını anlamak için önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Ainsworth, M.S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4). 709-716.

Armsden, G. & Greenberg, M. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427- 454.

Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226- 244.

Baş, L. (2010). *Öğretmen adaylarının saldırganlık ve umutsuzluk düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü, Zonguldak.

Bayraktar, F.; Sayıl, M. & Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 48-63.

Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ceyhan, A.A. (2004). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 91-101.

Dinçer, B. (2013). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının mesleğe karşı tutum, algı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Doğan, T.; Karaman, N. G.; Çoban, A. E. & Çok, F. (2012). Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinin yordayıcısı olarak cinsiyet ve aileye ilişkin değişkenler. *İlköğretim Online*, 11(4), 1010-1020.

Durak, A. & Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2): 311-319.

Ercan, H. (2015). Ergenler için arkadaşla bağlanma ölçeğinin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 227-240.

Erdoğan, M. Y. (2012). Kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerini yordaması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2) 123-134

Holmes, J. (1993). *John Bowlby and attachment theory*. Routledge: London.

Howe, D.; Brandon, M.; Hinings, D. & Schofield, G. (1999). *Attachment theory, child maltreatment and family support. A practice and assessment model*. Macmillan Press Ltd: London.

Otrar, M.; Ekşi, H.; Dilmaç, B. & Şirin, A. (2002). Türkiye’de öğrenim gören Türk ve akraba topluluk öğrencilerinin stres kaynakları, başa çıkma tarzları ile ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 477-499.

Özmen, D. & diğerleri (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etmenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 8-15

Özmen, M.; Coşman, Ö. & Kökcü, A. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2), 638-651.

Rice, K. G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic. *Review Journal of Youth and Adolescence*, 19(5), 511-538.

Santrock, W. J. (2014). *Yaşam boyu gelişim. Gelişim psikolojisi* (Çev. Ed. G. Yüksel), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Seber, G.; Dilbaz, N.; Kaptanoğlu, C. & Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.

Steinberg, L.(1985). *Ergenlik*. 2. Baskı. (Yay. Haz: Figen Çok). İmge Kitabevi, Ankara.

Şencan, B. (2015). *Bağlanma örüntüleri ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkilerde duygusal şemalar, duygusal zorlanmaya tolerans ve kişilerarası beklentilerin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Trawick Smith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim. Çok kültürlü bir bakış açısı*, (Çev. Ed. B. Akman), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tüfekçiyaşar, T. (2014). *Lise 10. ve 11. sınıf öğrencilerinde kaygı, umutsuzluk ve benlik imgesi düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, M. (2015). *Evli bireylerin bağlanma stillerinin, bireylerin umutsuzluk düzeyi ve evlilik uyumu üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.